

OBSAH

Předmluva	11
Úvod	13
Kapitola 1 – Základy psychologické diagnostiky dospělých	17
1 Základy psychologické diagnostiky dospělých	19
1.1 Pojetí a cíle psychologické diagnostiky dospělých	21
1.2 Psychometrické základy	24
1.2.1 Reliabilita	25
1.2.2 Validita	27
1.2.3 Standardizace a normy	30
1.3 Vícezdrojovost a kombinace metod jako podmínka kvalitního závěru	32
1.4 Etika a právní rámec diagnostiky dospělých	35
1.5 Nejčastější metodologické chyby a limity interpretace	38
Shrnutí kapitoly	41
Domácí úkol pro studenty	42
Doporučená literatura	43
Kapitola 2 – Diagnostika kognitivních funkcí u dospělých	44
2 Diagnostika kognitivních funkcí u dospělých	46
2.1 Teoretická a klinická specifika kognitivní diagnostiky u dospělých	47
2.2 Teorie inteligence jako základ kognitivní diagnostiky	50
2.3 Wechslerova inteligenční škála pro dospělé, WAIS-IV	52
2.3.1 Popis a struktura	53
2.3.2 Administrace a skórování	54
2.3.3 Psychometrické vlastnosti	55
2.3.4 Interpretace a klinické využití	56
2.4 Ravenovy progresivní matice	58
2.4.1 Teoretické ukotvení a diagnostický význam	58
2.4.2 Varianty, administrace a normy	59
2.4.3 Klinické využití a limity	60

2.5 Cattellův kulturně úsporný inteligenční test, CFT	61
2.5.1 Teoretické ukotvení	61
2.5.2 Administrace a normy	62
2.5.3 Klinické využití a limity	63
2.6 Test Hanojské věže	63
2.6.1 Teoretické ukotvení exekutivních funkcí	64
2.6.2 Popis nástroje, administrace a kvalitativní analýza výkonu	65
2.6.3 Psychometrické vlastnosti a klinické využití	66
2.7 Neuropsychologické baterie a diagnostika kognitivního poklesu	67
2.7.1 Wechslerova paměťová škála, WMS-IV	68
2.7.2 Montrealský kognitivní screening, MoCA	69
2.7.3 Mini-Mental State Examination, MMSE	70
2.7.4 Diferenciální diagnostika mírné kognitivní poruchy a demence	71
Shrnutí kapitoly	73
Domácí úkol pro studenty	74
Doporučená literatura	75
Kapitola 3 – Diagnostika osobnosti u dospělých	76
3 Diagnostika osobnosti u dospělých	78
3.1 Teoretická a klinická východiska osobnostní diagnostiky dospělých	79
3.2 Pětifaktorový model osobnosti a NEO inventáře	81
3.2.1 Popis a teoretické ukotvení	82
3.2.2 NEO-PI-R a NEO-FFI	83
3.2.3 Psychometrické vlastnosti a klinické využití	84
3.3 Klinické osobnostní inventáře	84
3.3.1 Minnesotský multifázový osobnostní inventář, MMPI-2	85
3.3.2 Millonův klinický multiaxiální inventář, MCMI-IV	86
3.4 Diagnostika sebepojetí a hodnotové orientace	87
3.4.1 Dotazník sebepojetí, DOS	88
3.4.2 Škála mapování hodnot, SMH-15	89
3.5 Projektivní techniky v diagnostice osobnosti dospělých	90
3.5.1 Rorschachova metoda	90
3.5.2 Tematický apercepční test, TAT	92

3.6 Diferenciální diagnostika poruch osobnosti	93
Shrnutí kapitoly	95
Domácí úkol pro studenty	96
Doporučená literatura	97
Kapitola 4 – Diagnostika klinických syndromů u dospělých	98
4 Diagnostika klinických syndromů u dospělých	100
4.1 Obecná východiska diagnostiky klinických syndromů	101
4.2 Diagnostika deprese	104
4.2.1 Beckův inventář deprese, BDI-II	104
4.2.2 Hamiltonova škála pro hodnocení deprese, HAM-D	106
4.2.3 Diferenciální diagnostika depresivní poruchy	107
4.3 Diagnostika úzkosti	108
4.3.1 Beckův inventář úzkosti, BAI	109
4.3.2 Hamiltonova škála pro hodnocení úzkosti, HAM-A	110
4.3.3 Diferenciální diagnostika úzkostných poruch	111
4.4 Diagnostika traumatu a posttraumatické stresové poruchy	112
4.4.1 Specifika traumatické symptomatiky u dospělých	112
4.4.2 Nástroje pro hodnocení posttraumatické symptomatiky	114
4.5 Diagnostika impulzivity a agresivity	115
4.5.1 Barrattova škála impulzivity, BIS-11	115
4.5.2 Bussův-Perryho dotazník agrese, AQ	116
4.6 Diagnostika rizikových osobnostních rysů a závislostního chování	118
4.6.1 Škála osobnostních rysů rizikových pro užívání návykových látek, SURPS	118
4.6.2 Diagnostika poruch příjmu potravy	119
Shrnutí kapitoly	121
Domácí úkol pro studenty	122
Doporučená literatura	123
Kapitola 5 – Diagnostika místa kontroly a hodnotové orientace u dospělých	124
5 Diagnostika místa kontroly a hodnotové orientace u dospělých	126
5.1 Teoretické a klinické vymezení místa kontroly u dospělých	127
5.1.1 Internalita, externalita a atribuční styl	129

5.1.2 Místo kontroly, self-efficacy a motivace	130
5.1.3 Naučená bezmocnost a neurobiologický rámec	131
5.2 Diferenciální diagnostika místa kontroly	133
5.2.1 Paradoxní internalita a depresivní internalita	133
5.2.2 Externalita jako obrana, trauma, realismus a kulturní norma	134
5.3 Vývojové a sociální podmíněnosti místa kontroly v dospělosti	135
5.3.1 Pracovní kontext, životní přechody a místo kontroly	136
5.3.2 Trauma, chronický stres a místo kontroly	137
5.4 Nástroje pro hodnocení místa kontroly u dospělých	138
5.4.1 Rotterova škála místa kontroly a její adaptace	138
5.4.2 Škála místa kontroly Zemanové a Dolejše pro dospělé	139
5.5 Diagnostika hodnotové orientace u dospělých	140
5.5.1 Hodnoty jako regulační systém osobnosti	141
5.5.2 Škála mapování hodnot, SMH-15, v dospělé populaci	142
5.5.3 Hodnotová diskrepance, autenticita a klinický smysl	144
5.6 Klinické využití diagnostiky místa kontroly a hodnotové orientace	145
5.6.1 Místo kontroly, suicidalita a krizová diagnostika	145
5.6.2 Hodnotová orientace v terapeutickém a poradenském procesu	146
Shrnutí kapitoly	148
Domácí úkol pro studenty	149
Doporučená literatura	150
Kapitola 6 – Diagnostika rizikového chování u dospělých	151
6 Diagnostika rizikového chování u dospělých	153
6.1 Neurobiologický a psychodynamický model rizikovosti u dospělých	155
6.1.1 Prefrontální regulace, impulzivita a neurochemie rizikovosti	156
6.1.2 Psychodynamika rizikového jednání u dospělých	157
6.1.3 Disociace, trauma a rizikové chování	159
6.1.4 Neuroplasticita a vývojové okno změny	160
6.2 Diagnostický systém a analýza komorbidity	161

6.2.1	Kvantifikace a kvalitativní interpretace rizikového chování	161
6.2.2	Komorbidity a transdiagnostická vulnerabilita	162
6.2.3	Nulové skóry, inhibice a falešná bezpečnost diagnostického nálezu	164
6.3	Diagnostika digitálně podmíněného rizikového chování	164
6.3.1	Problémové užívání internetu a digitální závislosti	165
6.3.2	Online gambling, gaming disorder a problematické online chování	166
6.3.3	Digitální identita, online sebepoškozování a specifické formy rizika	167
6.4	Diagnostika sebepoškozování a suicidálního chování	168
6.4.1	Funkce sebepoškozování a diferenciální diagnostika	168
6.4.2	Strukturované hodnocení suicidálního rizika	170
6.5	Prediktivní diagnostika a protektivní faktory	171
6.5.1	Resilience, protektivní faktory a klinická formulace rizika	171
6.5.2	Gender, menšinový stres a specifické formy rizika v dospělé populaci	172
	Shrnutí kapitoly	175
	Domácí úkol pro studenty	176
	Doporučená literatura	177
Kapitola 7	– Diagnostika v pracovní a organizační psychologii	178
7	Diagnostika v pracovní a organizační psychologii	180
7.1	Specifika pracovní psychodiagnostiky	181
7.1.1	Kriteriální validita a predikce pracovního výkonu	183
7.1.2	Inkrementální validita a kombinování prediktorů	184
7.1.3	Férovost, přiměřenost a právní rámec pracovní diagnostiky	185
7.2	Kognitivní a výkonové testy v pracovní diagnostice	186
7.2.1	Testy obecné kognitivní schopnosti v personální praxi	186
7.2.2	Testy pracovních vzorků a situační úlohy	187
7.3	Osobnostní diagnostika v pracovním kontextu	188
7.3.1	Pětifaktorový model a predikce pracovního chování	188
7.3.2	Integritní testy a hodnocení kontraproduktivního chování	190
7.4	Strukturovaný výběrový rozhovor	190
7.4.1	Behaviorální a situační rozhovor	191

7.4.2	Reliabilita, validita a férovost strukturovaného rozhovoru	192
7.5	Kariérové poradenství a diagnostika profesních zájmů	193
7.5.1	Hollandův model RIASEC v kariérovém poradenství dospělých	193
7.5.2	Diagnostika kariérového kotvení a profesní identity	194
7.6	Testové diagnostické metody pro psychologii práce a dopravy	195
7.7	Posuzování způsobilosti k řízení motorových vozidel	197
7.7.1	Legislativní rámec a struktura dopravně psychologického vyšetření	197
7.7.2	Psychologické oblasti posuzování způsobilosti k řízení	198
7.7.3	Specifika interpretace a formulace posudku	199
	Shrnutí kapitoly	201
	Domácí úkol pro studenty	202
	Doporučená literatura	203
Kapitola 8	– Diagnostický proces a psychologická zpráva	204
8	Diagnostický proces a psychologická zpráva	206
8.1	Fáze diagnostického procesu	207
8.1.1	Formulace zakázky a diagnostické hypotézy	208
8.1.2	Anamnestický rozhovor a pozorování	209
8.1.3	Výběr metod a administrace	210
8.1.4	Vyhodnocení, integrace dat a formulace závěru	211
8.2	Požadavky na psychologickou zprávu	212
8.2.1	Struktura a formální náležitosti zprávy	212
8.2.2	Jazyk, terminologie a epistemická opatrnost	213
8.2.3	Nejčastější chyby v psychologických zprávách	215
8.3	Typy psychologických zpráv v různých kontextech	216
8.3.1	Klinická a neuropsychologická zpráva	216
8.3.2	Forenzní zpráva a znalecký posudek	217
8.3.3	Pracovní a kariérová zpráva	218
8.4	Zpětná vazba klientovi	219
8.4.1	Principy a formy zpětné vazby	219
8.4.2	Komunikace obtížných závěrů a specifické situace zpětné vazby	220
8.5	Etika a odpovědnost v diagnostické dokumentaci	221

8.5.1 Archivace, ochrana dat a přístup k dokumentaci	222
8.5.2 Sdílení výsledků, mlčenlivost a zákonné výjimky	223
Shrnutí kapitoly	225
Domácí úkol pro studenty	226
Doporučená literatura	227
Závěr	228
Terminologický slovník	231
Doslov	252

Psychologická diagnostika dospělých představuje disciplínu stojící na pomezí vědeckého poznání a hlubokého porozumění člověku. Přitom právě toto napětí mezi přesností a citlivostí, mezi standardizovanými nástroji a lidsky zakotvenou interpretací, tvoří důležitou metodologickou a etickou výzvu celého oboru. Dospělý klient vstupuje do diagnostické situace s dlouhodobě udrženou osobnostní strukturou, a životní historie přitom formuje jeho vnímání a způsob chování. Proto je třeba být při diagnostice dospělých velmi opatrný a zároveň hluboce empatický. Výsledky diagnostiky nelze nikdy mechanicky reprodukovat, interpretaci výsledků je třeba

Postupem je věnována je mezinárodně uznávaná a v České republice zaváděnými metodami, jako jsou Wechslerovy inteligenční škály, RBFT, Beckova inventura nebo Beckovy dotazníky deprese a úzkosti, tak nástrojem vyvíjeným na Katedře psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, jako jsou Dotazník schopností, Škála mapování hodnot nebo Škála osobnostních rysů raskových pro užívání návykových látek SLRPP. Všechny zmíněvané nástroje jsou uplatňovány v kontextu diagnostické práce s klienty, a proto je třeba, aby je dokázali nejen správně administrativat a aplikovat, ale také kriticky posuzovat jejich psychometrické vlastnosti a interpretovat výsledky s náležitou odbornou obezřetností.